

К. ГОРДІЄНКО

ХАРЧЕВНЯ «РОЗВАГА ДРУЗІВ»

(ПОВІСТЬ)

На довге й широке згір'я повзе Бугаївка, згорбившись тулиться своїми хатками, підозріло, прижмурившись, визирає з-під землі вікнами, провалюється, раптом, у Балку, чіпко, вперто дереться по кручах і розсівається аж ген-ген, за колією, в степу¹).

Край вулиці, що межує з базарним майданом, висить поїдена іржею вівіска:

Харчевня
«Развлеченія друзей»

А тепер кілька слів з реєстру фінагента:

«... дві кімнати, двацять столиків, господар Олекса Очеретня 45 років, обід з двох потрав, його жінка Оксана 28 років, чай, холодні закуски, їх родичка Полина Баранова 22 років»...

Коли до цього додамо, що на стіні висів портрет Троцького (фінагент запропонував купити), поруч всміхалась червона, як вишня, дівчина з голубом біля щоки, а в кутку св. Юрій покірливо наче ставлячи богові свічку, стромляв списа у пашу змія, ніщо вже нам не заважатиме перейти до людей цього «благочестивого обиталища».

Еге, щоб не забути про головне—харчевня «Розвага друзів» була противно усім харчевням на Молдаванці, твереза установа—хмільного тут—а-ні-ні.

Коли-ж ви часом проходили повз її й бачили, як люди з харчевні рачки вилазять, та вироблюють різну там еквілібристику, то на це вам Альоша здивовано знизував плечима:

— Біс їх знає, понажираються десь, а потім приходять—адже не виженеш?...—

З погордою розводить руками з виглядом людини, що найшла аргумент, якого не заперечиш.

Коли-ж ви «Хома Невірний», то заглядаєте підчас обіду...

Ось і тепер... Була субота... В харчевні гомоніло й жвакало, наче отара... синьооких наяд літнього, сонячного ранку, що бризками вогневих іскор вкривав довгі на жагучому тілі пасма, омивала росою біло-сніжні ноги...

Поля ледви торкалась підлоги, брязчала посудом, стирала з столів, верещала канарейкою...

¹) Бугаївка—частина Молдаванки—передмістя Одеси.

— Шклянку ситра, Альошо!—наблизився до стойки чолов'яга.

З пляшки забулькало ситро. Випивши, той закусив солоним огірком...

Дехто підходив, дехто уставав з-за столу—з пляшки не переставало булькати ситро.

Пара стелилася під саму стелю, розливала пахощі чебрецю, жимолости... Чи то пак—яловичого сала, горілого масла...

Альоша насилу вправлявся.

— Вам борщу?—питав налявши шклянку ситра.

Той, закушивши солоним помідором, сідав за стіл.

— Аксюто, борщу!—кричав Альоша...

З пляшки знов забулькало ситро.

Чолов'яга випивши, ввічливо звернувся до господарки:

— Чи не можна щипотку кислої капусти?

Та подарувала його чарівною посмішкою й дала ложку кислої капусти.

Згодом харчевня трохи спустила.

Скориставшись передишкою, Альоша, втомлений сів...

Важко зітхнув, витер піт з обличчя.

— Ви повірите, сьогодні ще газети не держав у руках?..—

Кинув з виглядом Терентія Великомученика.

В когось співучасливо забуркотіло в животі.

Шелестів газетою... Тоді здивовано, протяжно засвистів.

— Що там?—одірвався хтось од миски.

— Рур забирають... Окупація Рура... Рурська агонія...

Знов шелестів газетою, хмурих лоба. Тоді підвів брови, дав знак рукою, почав читати:

«В ночь на 12 с. м. агентами Губрозыска была произведена облава в ресторане «Белый Лебедь». По имеющимся сведениям в ресторане производилась тайная продажа спирта. После тщательного осмотра»...

Одчинилися двері (в харчевні двері не рипали) й на кухню попрямував кремезний биндюжник Спирька з великим животом і худорлявим обличчям. Кивнув Альоші головою.

— «Накрилі»... — доказав Альоша інформацію. Пішов за ним.

Незабаром Спирька вийшов, при чім живіт у нього помітно, якось спав, випив дві шклянки ситра і вмочивши у судок з гірчицею кусок ковбаси, закусував.

Отже, як бачите, в харчевні «Розвага Друзів», противно всім молдаванським харчевням, нічого, окрім ситра не п'ють—звичайнісінького ситра, або як каже Поля,—«систра»—в темній пляшці з ярликом—мовляв—без всякої фальсифікації:

1-ша Держфабрика
зельтерських і фруктових вод
(б. Калінкіна)

І вам стає соромно за своє підозріння, за те, що обридаєте своїм бурканням.

ПОЛЯ Й ЖОРЖИК

Коли вірити романістам, наречений може з першого погляду прищемити жіноче серце.

Коли Поля вперше уздріла Самоделкіна, вона почервоніла, наче шпалер.

Самоделкіну-ж ніби хтось щоки вимазав малиною.

— Совус вчора був твердой...—сказав.

— Ну й не сором вам? Хіба вже зубів нема?—присоромила його Поля.

— Молодіж тепер...—виголосила господарка.

— Та потиху, ато розіллете!—одчинила двері Поля.

— Наш господар, не думай,—сказала Оксана, коли Самоделкін пішов.—Інгелігент, не абихто... і холостий.

Але Полі до того всього було байдуже.

— Ну що ви так мало їсте?—питала вона другого дня Самоделкіна.—Що, апетиту нема? Женилися-б, більше-б їли...—додала по-резоньорському.

Самоделкін розілляв борщ...

.....

Плавно, перекотиполем стелилися сніжинки, білим хутром вкривали задубілу землю.

У вікна зазиравав старий шалапут вечір...

Поля стояла перед дзеркалом і старанно «щукатурилась»...

— Та гарна, вже гарна, покохає, неси лишень капусняк,—квапила господарка.

В харчевні декому ще подавали запізнений обід.

Поля в задумі вернулася, мила посуд...

— Та не засни там, давай-но жвавіше, що ти ходиш, наче не своя?—квапила господарка.

— Та прийде, прийде, не сумуй,—іронізувала.

— Слухай, ї що тобі так дуже приспичило?—змінила на серйозний тон.—Якби хоч справжній мужчина, а то... чорт зна що, ні риба, ні м'ясо... Хіба замало справжніх мужчин є?... Взяти хоча-б Спирьку, або Мефодія...

Ці слова зробили на Полю навряд чи не більше вражіння, ніж мелодекламація на Мішку Япончика¹⁾.

А старий шалапут-вечір нетерпляче тряс по вікнах довгою бородою, виблискував глибокими, темними очима.

Поля винесла надвір помиї, в задумі прислухалася...

Тоді пішла до Самоделкіна—може хворий?...

— Чому ви носа не показуєте?—питала.—Як-же у вас тут гарно!—оглядалася...

— Ну, й не сором з цієї пори головою бідкатись? Йшли-би краще обідати,—потягла за руку.

Жалібно, од пориву вітра забриніли шибки, замиготіла лампа. Поля заворожена тишою ночі стала в задумі. Тоді сказала:

¹⁾ Одеський бандит.

— Яке красиве ім'я «Жоржик».

Самоделкину наче хтось щоки вимазав червоним чорнилом.

.....

— Гайда, Поле, однеси-но мішок до льоху, зрання тут стирчить перед очима,—наказала, якось, господарка.—Он, до речі Жоржик тобі допоможе.

— Та глядіть-но мені не забаріться там!—лукаво кинула уздогін.

— Ех, і втомилася-ж я!—бухнула Поля на мішок з картоплею, солодко потяглась, прижмурилась, млосно закинула назад руки.

Самоделкин старанно розвішував на жердинах вінки цибулі.

— Ну що?—пронирливо спитала господарка, коли Поля вернулась.

— Розвішали,—похмуро відказала та.—Обридло все. Насипте капусняку.

.....

— Полю, що з вами?—спочутливо питає, якось, Самоделкин.

Та, сховавши голову між лікті, мовчки схлипувала, мняла в руці якийсь папірець.

— З дому недобрі вісті?—легко розтулив пальці.—Можна?—розгорнув незграбний, списаний клаптик.

Мовчки хитнула головою.

«Дорогая Поличка,—читав,—звени што так довго неписал должен сообщить тебе неприятное известие што застрилился Степа з Дробовика позно вечером когда все положились спать лег на кровать и ногой нажал собачку вистрел попал врот на столе оставил записку. Дорогие родители простите што зделал вам неприятность нимогу жить биз ние биз моей Дорогой Полички родители страшно плакали и осуждали тибя Дорога Поличка приежай а то я зделаю сибе то што зделал Степа все кавалеры внас говорят што нет луче барышни на все село за Полю Приежай Дорогая Поличка жить биз тибя нимогу звини што так плохо написал ехал у поизди передаю через Сеню он едит на базар продавать муку. Твой Коля».

Самоделкин важко переводив дух, поглядав із спочуттям на схилену перед ним, у глибокому горі, незграбну постать.

Легко доторкнувся.—

Що-ж вона тепер думає робити?

Безпорадно мовчала.

Вона й сама не зна.

Далі спокійно, тужливо розповіла.

На селі життя не було. Хлопці на ножі бились за ню. Дівчата з ревнощів ладні були очі видряпати. Не могла між люди вийти. Ввечері співи, гармонія грає, а вона сидить, мов прикута, дома. А раз як пішла на виставу, дівчата мало насінням не отруїли.

Отже, й мусила втекти у місто, найнятися...

Самоделкин раптом підвівся... Гм... йому ніколи, треба йти... Там один товариш обіцявся зайти. Так що піде... Хай не журиться, якось воно буде. В неї туг нема родичів?

Нема нікого, хоча-б одна близька душа знайшлася...

Але йому ніколи, має прийти один товариш...

Другого дня Самоделкин казав своєму приятелю:

— Від неї треба подалі,—за ню стріляються, на ножі б'ються, чого доброго, ще хто штрикне...

А увечорі Поля писала листа від Сені, де той повідомляв, що застрелився Коля, і якщо вона не приїде, заподіє собі те-ж саме.

«ТРИО». АЛЬОША ТА ОКСАНА

Було поночі. Альоша випровадивши останню кумпанію, що сонливо клювала носом гірчицю в судках (пригадайте—«понажираються десь, а потім приходять,—адже не виженеш?!»), закривав харчевню. Сам він точився, наче допіру вийшов з монастиря. Посоловіло критичним оком окинувши підлогу, де Поля замітала та шкрябала, знявши куряву, наче отара, коли у спеку йде до водопою, він почав підраховувати виручку. Любовно, й задумливо позглажував пачку асигнацій, вирівнював загнуті кінчики. Тоді розгублено глянув на полицю. Дістав книгу боргів, що клієнти були винні, довго, старанно виводив олівцем. Тоді пішов з харчевні. Завтра свято—день спочинку—хіба хто з чорного зайде.

— Ех, і хто її видумав?!—екзальтовано підняв Альоша чарку, закохано глибокодумно розглядав прозору проти світла, ласкав очима.

— Та пий вжо, пий!—посоловіло белькнула Оксана. І раптом тріпонулась, закинула назад голову:

«Ви розкажіть моєму мілому—
Что я больная в больнице лежу»...—

Заплющилась, ще дужче хрипляво, «з серцем»:

«Пускай он приедет со мною распрощается
Скоро-скоро я помру...»—

Млосно-тужливо хитала головою.

— Підтягай, рижий. халера!—розчервонілась малиною, обвела гнучкою рукою спинку стільця.

«Пушай йон приедет
Со мною распрощается»...—

мляво виводив Рижий, посоловіло кліпав віями. Раптом обірвав, дико блиснув очима, стукнув гармонією по коліні, розтягнув перебираючи пальцями, стиснув—

«Жили д были мужички,
Росли в лесу грибочки.
Хорошо да хорошо
Ента д'очень хорошо!—

дзвінко, дужо заспівав награвуючи, поглядав навкруги переможньо.

— Е, що це!—згїрдливо махнув Альоша, поклав руку на гармонію. Враз нагострився, глянув кудись вдалечінь. на обличчя зосереджено лягли тіні смутку, ще раз розвів руками, фальшиво з почуттям заспівав:

«Стоїть гора... висо-окая...
А під горою—гай»...

Сильно:

«Зелений гай, густесенький,
Неначе справді рай»...
А в тім гаю...

Дико, наперебій заверещала гармонія, владно заглушила Альошин голос:

«Взяли дівки кузовки
Пошли в ляс, вот, по грибки.
Хорошо, да хорошо,
Ента д'очень хорошо»—

Крутив Рижий патлатою головою, розкидав бризки сміху.

— Ні-ні-ні, ти послухай!—силоміць схопивши гармоніста за руку,
Альоша значучо хитнув головою—

— Слухай далі.—

Глибоко зітхнув, широкими грудьми набрав повітря.

«А в тім гаю—тече річка,
Мов скло вона, блистить...
Долиною широкою»...

плавно розводив рукою, розкидав ліктями, розхристаний, розпатланий,
вітав з піснею в гаю, де річка склом блестить.

Гармоніст шарпонувся, вирвав руку, дико трусонув гармонією:

— Альоша, послухай ти, Альоша, послухай на хвилиночку, послухай, Альоша...

«Угараздил Дуньку бес
Забрести дальноко в ляс.
Хорошо да хорошо,
Ента д'очень хорошо»...

— Стой. Почекай... Ось зараз... Слухай...

Шарпонував Альоша гармонію, загальмував руку Рижого.—

— Ти слухай, слухай далі...

Набрав повітря, зморщив чоло—

«А три верби схилилися,
Мов журяться вони!..»—

похитуючись в такт вербам, що хиляться од вітру, журно, протяжно виводив.

Гармоніст насторожено кліпав віями, легенько пручався, Оксана старанно настромляла на виделку оселедця, іронічно кинула:

— Та годі, вже годі, хай...

— Цить!—грізно стукнув пляшкою Альоша, перестерігаючи дав знак рукою.

«Що пройде liebe літочко,
Настануть холода»...—

Підняв руку, зворушено, з розпачем, заворожено:

«А молодість не вернеться...
Не вер...»

Дико виринув хрипливий голос Оксани, заглушив:

«Ах почему я за всех забываю...
За одного я забыть не могу...»

Палко, бурхливо виводила, млосно, зажмурено хитала головою.

Альоша з виразом глибокого страждання, призира, злісно гримнув:

— Цить, перестань горланить, діти сплять!—люто кинув оком, налляв чарку, витер піт з обличчя.

Оксана ображено кинула:

А за себе забув?

— Знаменита пісня!—Не зважаючи, нахилився Альоша до гармоніста,—просто...—незграбно жестикулював руками,—

— З душі...

Гармоніст уважно слухав, перебирав пальцями тихесенько якийсь танок.

В другій кімнаті дико заверещало.

Альоша згадав про дітей:

— Колю, ти спиш?

На підлозі тут лежало троє підлітків і блискучі очі їх буровили стелю. В хаті вітали чудернацькі, фантастичні тіні, стрибали, перекидалися, корчили кумедні пики, кликали до себе дітей.

Почувши батьків голос, Коля зажмурих очі, але сестри вказали.

— А йди-но сюди!—покликав батько.—Пий і йди спати,—налляв чарку.

Той молодецьки хильнух, закашлявся, ліг на своє місце й почав чванливо «хухати» сестрам під ніс.

Альоша завше перед новим гостем демонстрував свого синишку, особливо-ж коли був на «лоні Авраама», ото-ж, многозначно кинувши услід, із здивуванням розповідав:

— Мале, мале, а розумне, хитре я вам скажу... До читання—медом не корми...

Оксана повчаючи зазначила:

— Ти спочатку зумій йому навчання дати, а то розпаскудиться він у тебе, он з Полею що виробля...

Альоша на мить, був збитий з пантелику, але раптом просяв, нахилився до Рижного, пошепки заговорив:

— Вісім літ, стерво... Поля миє підлогу, а воно... під спідницю загляда, а?!

Рижий одхилився на стільця, гоготав...

Оксана самозадоволено мовчала.

Повільно, повільно, наче прозорі пушинки сіро-зілля наближався світанок, наче дитина одкривав після довгого сну заворожені очі.

Оксана ходила з величезним синцем під лівим оком і запально лаялась.

Годі, вона йому більш не жінка, хай пошука іншої, дурнішої...

Важко, наче атлет через бар'єр, гепнув кожух, легковажним сальте-мортале—спідниця, кохта.

Ростилася густий дух нафталину...

На столі лежав розірваний, збільшений портрет. Вона не хоче висіти поруч з гадом.

Альоша матюкнувся в-останнє та побажавши «дороги скатертю», пішов у харчевню спати.

Прибігла Поля, плакала, вгамовувала.

Дарма.—

Туди його мати! Хай дізнається, як без неї жити. Навколішках проситиме—не прийде... Ноги цілуватиме... Йти їй нікуди чи-що? Якби була знала, давно-би за надзирателя вийшла, баринею-б, тепер, жила, не повірялася-б... Та й тепер ще—ого-го-го! подай боже! Як каторжна працює зранку до вечора. Дихнути ніколи. А сам п'яниця—зранку до вечора піячить, коли-ж треба чого купити—грошей нема. Не дурно та кинула. Дітей воші мало не заїли. На чужих дітей рук не складаючи працювала. Краще за матір їм була. В наймах і то більше-б заробила. А тепер... п'ять літ, як каторжна, працює, а гола й боса... Що придбала працею на фабриці, те й по сей день має... Одну спідницю та черевики ледви виканючила. На легкий хліб поквапилась... Бодай він йому боком виліз. Хай найде иншу дурну, з неї досить.

В кутку плакали діти, безпорадно на мачуху поглядали...

Вся одіж бережно була пов'язана в клуночки. За скринєю вона потім приїде.

В нестямі вийшла на подвір'я.

Сонце бризнуло жменю проміння, очі засліпило.

Напроти був льох, добра всякого повний.

Окинула тупим, безтямним поглядом.

Край лівого ока—блиснуло—в кутку нагромаджено велику купу вугілля, дровами обкладено. Вуха торкнувся невгомний крик голодної «Машки».

Зробила кілька заплутаних кроків в голові, здавалось, товклись якісь невиразні думки. Протестуючи кинула:

— Що значить? На якій підставі? На якій підставі?..

Безтямно вернулась до хати, бухнулась на ліжку, безсило заридала.

Дітей жалко... Ноги-б її тут не було, коли-б не діти... Стільки літ возилась. Хто без неї доглядатиме?.. Прала, мила, воші мало не заїли...

Гладила рукою розпатлані голови. Дівчатка обліпили, ридма ридали, обливаючись радісними сльозами.

.....

Тихо, плавно над Бугаївкою звисав вечір, павутинням обгортав землю.

Альоша серйозний, в накрохмаленому комірчику, що в'їдався у підборіддя, новому—складочка в складочку костюмі, з нафіксатуреними вусами, що віничками стреміли вгору, й повновида Оксана, зачісана під паризьку примадону, затягнута в корсеті, знов мирно висіли рядом, гордо гляділи з стіни.

І тільки маненька, біла полосочка на портреті ледве помітна для ока, що розділяла Альошу та Оксану, була свідком великої, сімейної драми.

В хаті все було впорядковано, одіж до скрині прибрано, лампадку засвічено, замітено й розливала тепло плита. Радісно верещала дівтора.

Альоша розпатланий, в синій з білими крапочками полатаній сорочці та Оксана в засмальцованій кохточці, пов'язана сірою хустинкою

з-під якої сповзала важка, русява коса, сиділи за столом й пили «мирову».

— ... Хай що хоч каже, а скривджено було її цілком несправедливо. Адже вона собі дозволяла не більше, ніж він,—резюмувала Оксана.

— Ну сказала! На її думку, як?.. і хитра-ж!.. Ач загнула! На її думку, як—пристойно жінці дозволяти собі те, що робить чоловік?

З виглядом ягнятка, рукою якого покарано несправедливість, резюмував Альоша.

Е, біс його бери—чоловік завше буде правий,—хай налле краще чарку.

Згодом прийшов Рижий. Оксана млосно хитала синцем під лівим оком, виливала свою образу. Рижий спочутливо-нейтрально всміхався, лагідно вгамовував, а далі заграв на гармонії.

«Все говорять, що я ветрена бываю,
Все говорять, що я многих люблю».—

Покірливо співала Оксана,—

«Ах почему я за всех забываю,
За одного я забыть не могу»—

зжмурено хитала головою, виводила протяжно.

— Ах, хто не любить, той не б'є, правда Полю?!—одчайдушно тріпонулась, п'яно обняла, налляла чарку.

А опівночі на все подвір'я бадьоро лунав її хрипливий голос:

«Ах ти мілая моя,
У нас кузніца своя»...

СПИРЬКА й МЕФОДІЙ

— То-дром, то-дром, то-дром!—награвав Мефодій марша, старанно перебирав пальцями на повітряному корнеті, підіймав його вгору, раптом, одкидався назад, описував дугу, то робив якісь зигзаги.

Була неділя, в харчевні не було нікого, лише за прилавком сидів Альоша та підводив рахунки...

— Альошо, а Альошо, налляй!—впереміжку одривався Мефодій, випивав шклянку ситра (1-ша Держфабрика б. Калінкіна), закусював кислим огірком і з ще більшим надхненням припадав до своєї Музи.

— А, Полю, дорога Полечко, йди-но сюди, щось скажу, їй-бо!—уздривши ту, простяг руку.

Але та з досадою фиркнула: хай іде до біса.

Гупнув кулаком по столу.—

— Хто, я?.. Мене?.. Мене—бувшого корнетиста лейб-гвардії, найкращого конторщика посилати до біса? Альошо, а, Альошо?.. Альошо!

До харчевні влетів худорлявий обірванець, згорблений, посинілий, став біля стойки, роставив руки.

— А, Гнида, -зрадів Мефодій,—йди-но сюди... Чуєш?—гупнув кулаком—скорше, ну?!

Але той, випивши шклянку ситра, набивав, опікаючись, гарячою картоплею рота, не зважав...

— Частуй, Гнидо, чуєш? А то... Шию намілю,—погрозив Мефодій.

Гнида схилювався над тарілкою, з насолодою шморгав носом вбирав гарячу пару...

Мефодій перевалився через стіл, впіймав того за руку:

— Частуй, чуєш?—тяг до себе, стискав...

Гнида відвів знехотя обличчя від тарілки, роздратовано загарчав, шарпонувався, погрозово матюкнувся.

— А, ти такий?!—давив, мов кліщами, викручував Мефодію руку.

Обличчя Гнидине обернулося на синій баклажан... Присів додолу, злісно засичав:

— Пусти, стерво, пусти...

І раптом уп'явся зубами в руку.

Мефодій перелякано скрикнув, обличчя налялось томатом...

Гнида підтюпцем вибіг з харчевні, далі пішов повагом, насмішкувато озирався.

Мефодій погрозово рушив за ним, але Гнида нахилився і красномовно поклав у кишеню камінюку.

Мефодій, погрозивши кулаком, вернувся, лаючись, розтирав руку.

З порога реготали Поля й Оксана. Альоша—фарисей—«крив» Мефодія...

Незабаром усе в харчевні вгамувалось... Мефодій виводив на корнеті якусь елегію, Альоша ляскав на щотах, у кухні брязчав посуд.

Одчинилися двері.

— Ту-ру-рум.—обірвав корнет...

Зашпортнувшись за підлогу з важким матюком ввалився Спирька. Впав на лаву, тупо глядів додолу, обличчя раптом розтяглось у посмішку оранг-утанга.

Підвів голову, буркнув:

— Наливай, Альошо...

Альоша налявши шклянку (ситра-ж) поставив перед Спирькою на стіл.

Спирька враз хильнув, замислено смакував, призириливо скривився.

Тоді замовив обід.

В харчевні лише й чути було, як жвакали його щелепи.

Пообідавши, Спирька приємно ляснув себе по череву, ригнув, повернув голову й помітив Мефодія, прижмурившись підморгнув оком, хитнув знизу вгору головою.

Власне, бачив Спирька Мефодія мало не що-дня, але «помітив» лише тепер.

Уперто вглядався, хитнув знизу вгору головою, хрипло кинув:

— Частуй...

Мефодій похмуро мняв крихту хліба, мовчав...

— Ей ти, мудак!—задирливо—погрозово уп'явся прижмурилим оком Спирька.

Мефодій неспокійно засовгався...

— Чого тобі?..

— Частуй...

Спирьку знала вся Молдаванка. Це був кремезний з волов'ячою шиєю биндюжник, відомий своїми кулаками та відважним нахабством.

Мефодій був не слабший за Спирьку, але незграбніший.

Похмуро хропів, неспокійно совгався під поглядом Спирьчиним..

— Так не хочеш?—хрипло-насмішкувато питав Спирька.

Той, здавалось, застиг наче жаба під поглядом кобри.

— Грошей нема...—спромігся нарешті вимовити.

— Альоша набір дасть.. ну?..

Але Мефодій не рушився з місця, кинув непокійний погляд у бік Альоші.

Спирька впіймав, іронічно підморгнув.

— Ти не «зиркай» на Альошу, а то получить він получиш і ти,— кинув з спокоєм, що морозив тіло...

Альоша, що до того весь час ніяково мовчав та неспокійно совгався, погірдливо скривився.

— Залиш його, нащо він тобі?

— Йди ти!..—брутально вилаявся Спирька. — Коли хочеш що довести, ходім з хати...

Альоша похмуро-здивовано знизав плечима.

— Так частуєш?—до Мефодія.

— Чого ти хочеш?!—неспокійно засовгався той.

Не те, щоби він жалкував якого карбованця, ні, він дав-би значно більше за свій спокій, але скоритись деспотичній натурі Спирьки, його зневажливій вимозі, за котрою пішла-б друга, ще важча,—Мефодій не міг.

Спирька погрозово підвівся, спокійно підступив.

— Так ходім у двір...

Мефодій насторожено відхилився до стіни.

Але могутнім махом Спирька прип'яв його голову до столу.

Розпатланий, той вирвався.

— Чого ти хочеш!?!—ображено наїжився, обличчя налялося кров'ю.

Спирька зробив той же характерний мах, але Мефодій був насторожі—відхилив.

Спирька розлютувався й гупнув його кулаком по голові.

Мефодій враз випростався, безтямно простяг руки.—

— Чого ти в'язнеш!?!—плаксиво, ображено питав.

Альоша рішуче ставши між ними, лагідно поклав на плече Спирьці руку, вгамовував:

— Хай вийде у двір, там можеш робити з ним, що хочеш, а тут харчевня, протокол, сам знаєш...

Спирька важко відсапувався, сів на лаву біля дверей.

— Так не підеш?

Спирька мав в особі здорового, незграбного Мефодія чималу втіху для своїх кулаків і тому втратити її йому було важче, ніж голові сільради відмовитись од промови на весіллі.

А поки що поклав одвести душу, розважитись.

Дістав колоду засмальцованих карт.—

— Підрізай кислий огірок!—хрюскав.

Мефодій похмуро хропів.

Спирька зневажливо, байдуже, задиркувато висипав на його весь запас своєї словотворчости. Нарешті мабуть втомився, поклав на лікті голову, захрап.

Посидівши ще який час, Мефодій підвівся, ходив по харчевні, з огидою поглядав на червону пухлу пику, тоді майнув у двері.

Спирька згодом прокинувся, обвів поглядом харчевню, вилаявся, тоді замовив:

— Налляй шклянку ситра набір...

Альоша швидче, ніж офіціант лізе в кишеню давати вам здачу, налляв.

Спирька випив, намазав хліб гірчицею, закусовав.

Тоді вийшов за поріг, поважно окинув залятий місячним сяйвом сніговий простір, постояв в роздумі, тоді заспівав:

«Сіяла ніч... восторгом сладострастья...»

Поплентавсь з харчевні.

ЗНОВ АЛЬОША ТА ОКСАНА

Заводи над Млинами, наче завзяті курці після довгого посту, жагучо пахкають засмаленими вустами...

Тріпотно роздува ніздрі густий запах перегару...

Дрижить передвечірньою позолотою листя дерев...

Над Млинами переливаються гудки...

Безконечною низкою миготять різнобарвні хустки— ідуть робітниці з фабрики. Навперебій з гудками лунають пісні, коли-ж наближається синя блуза, врізається вереск...

Але найбільше гамору, разом з довжелезним хвостом пилюки, волочить за собою один гурт. Співи, регіт не вщухають тут. Невгамонні хустки штовхають, ганяються одна за одною, кидаються словами, од яких всміхаються щербаті стіни Савицького городів...

Крізь пекельний гамір захлинається бадьорий, хрипливий, у своїй силі, голос Оксани:

«Не хочу я чаю пить
Из большого чайника,
А хочу я полюбить
Милиции начальника»...—

Хита розпатланою головою, виблискує засмальцованим обличчям...
Всміхається каміння, небо, дерева.

Край городів—розпорошуються. Хто направо, хто наліво. Оксана-ж просто на Бугаївку. Втомлено, радісно відсапується... Одна невгомона хустка спробувала затягти «чого дева плачет», але Оксана похмуро обірвала: годі, хай перестануть пустувати!

Над Бугаївкою також синє небо де-не-де прорізує сизий струмінь, шелестять, нашептують щось одно-одному бур'яни, будинки виставляють своє покалічене тіло сонцю, а край вулиці, що межує з базарним майданом, вже нема зіржавілої вивіски—«Харчевня Развлечения друзей». Ще з минулої весни, коли Бугаївку було заллято дощем, якого не пригадують старожителі, вивіски не стало. На заводах є свої харчевні, кооперативні... А трохи вище в стіну бахнула вивіска—«Новая Бавария»—іронічно, скоса погляда праворуч.

А на подвір'ї все таксамо. Мурчик з облізлими боками куняє на ланцюгу, парпаються кури, гріється кіт на сонці.

Альоша виходить за поріг, згорбившись стоїть втупивши у землю погляд, астматичний кашель надрива йому груди; тоді тихо тиняється по подвір'ї, довго, задумано стоїть над Мурчиком, іде в хату й виносить скибку хліба.

Оксана похмуро скрегоче хвірткою, кида на скриню брудний клуночок, не вмиваючись пробує борщ, жбурля ложку.

— Скільки квасу вляв?

Альоша винувато топчеться біля плити, бере ложку...

— Невже кислий? Неповну оту квартиру, як і вона...ні, наче-б то не кислий...

Батькові свому хай розкаже. Здійма хай з плити. Розварилося все. Бурда, а не борщ. І до чого він тільки здатний?

Альоша метушиться біля плити, Оксана хлюпа водою, грима на дітей.

Посуд хай виймають, чого роти пороззявляли?

Бере тарілку, підносить до вікна, проводить пальцем.—

Хто мив?

Кида суворо-грізний погляд...

Настя мила.

Настя виправдується: вона мила, а Соня витирала.

Щоб це їй було в-останнє! Посуду не вміють помити, чи що? Скоро за хлопцями почнуть бігати, а тарілки заялозяні. Он, яких чортиків понакручували! Вчиш, вчиш чортів, а толку мало. Дармоїдами ростуть... Як проклята зранку до вечора товчеться, прийде додому і тут ще нема ладу. А замітав хто? Он по кутках що робиться! Хату їй підмітати після них чи що? Дармоїди чортові... Розстановлюють хай тарілки. А хліб хто надламав? Руки поодсихали ножа взяти?

Альоша ніяково засовгався: та то він, треба було...

Старе, а гірше од малого...

Насипала в тарілки...

Діти мляво сьорбали...

У вікна зазирає сонячний ранок. Забряжчав будильник. Затріщало високе, на пружинах ліжко.

— Вставайте, годі вилежуватись,—заспано гримнула Оксана на дітей, що спали покотом, серед лахів, на підлозі.

Альоша возився біля плити, ставив чайника.

Холодними бризками сонячного проміння вмивалися...

Пили чай. Загадавши, що робити по господарству, Оксана пішла на фабрику, радісно підставляла обличчя свіжому подиху весняного ранку.

Діти залишились хазяйнувати, радісно грали знову у вчорашню гру, в «скакалку».

Альоша виходить за поріг, довго, задумано стоїть, тоді тихо тиняється на подвір'ї, блука бездумним поглядом. Мурчик, уздрівши його, радісно маха хвостом, загляда добрими собачими очима.

Оксана обвела гнучкою рукою спинку стільця, п'яно нахилилась, умовляла:

— ...Ти вип'єш... одну чарочку, ну... зо мною... аж до другої неділі...

Маня ослаблено хитала головою, безпорадно всміхалося.—

— Не можу, їй-бо, не можу, Аксютко, я-ж додому не дійду...

— Ви добре закусуйте, то нічого вам не буде...—компетентно пораяв Альоша.

Оксана зробила ще енергійніший наступ, піднесла чарку.—

— На, випий, дійдеш, Рижий доведе, а ні — залишишся в мене ночувати.

Рижий радо всміхнувся, перебрав клавіші.

Маня ослаблено взяла чарку.

— Ну й буде-ж нам з тобою, Аксютю!—хитнула головою чогось не доказавши.

Оксана брутально вилаялась, хильнула чарку, п'яно хрипляво заспівала:

«Не купляй мне апельсінов,
А купи мне керосін...»

Альоша наливав чарки.

— Ой, не можу я!..—заверещала Маня, приборала свою. Рижий кинувся виривати, на підмогу прийшла Оксана. Наче шибки у вікнах, брязчав регіт.

— Хіба це багато?!—скривився Альоша. — Пригадую, ми замолоду пили, так пили! — Одного разу, сіли вдвох...

Оксана дала знак головою, дико загорланила:

«Ах всьо покончено между нами,
Между мною і тобою»...

—... цілу четвертину...

Рижий розтяг гармонію, Маня роззявила рота.

«Ах ти гуляєшь із другою,
А я занята тобою».

Співці розкачувалися в такт пісні, сплелись затуманеним, усмішкуватим поглядом.

Альоша підпер голову рукою й дим заволокав прижмурену задуму очей його.

Оксана набрала у груди повітря, Рижий розтяг гармонію.

«Ах будешь в шелке ти—разодетая
Руки в золоте носить»...

Пісню скінчено. Співці відсапувались, втомлені, виблискували усмішкою...

Альоша підсунув усім чарки...

— Й-бо, боюся,—жахалась Маня,—як завтра на роботу стану?

Оксана заперечила:

— Тобі-то що? Стоїшь біля своєї шпулі та й годі, мені за вами всіма доглядати треба, і то нічого..

— Да, в тебе пекельна робота...—погодились Маня.

— А ось, не бачили?—показав Альоша відтятого наполовину пальця.

— Де це ви?—здивувалась Маня.

— П'ять літ працював, нічого, а на шостому попався...

Зняв із стіни фотографію машинового відділу.—

Найдете?

Маня довго придивлялась між трансмісіями, вказала пальцем на передньому плані.

— Оце?

Альоша з усмішкою хитнув головою.

— І пізнати не можна,—здивувалась.—Скільки-ж вам тоді літ було?

— Трицять...

— А красунь був... За кого-ж тоді робили?

— Машиністом був... І працював же, він їй скаже. І досі мабуть ще згадують,—принизив голос, значучо хитнув головою.

— А кинули чому?

— З механіком полаявся...

— Піячив до нестями,—похмуро додала Оксана.

— Піячить-то піячив, але діло своє знав,—холодно відказав Альоша.

— Звільнили...

Нахилився, зробив павзу, насмішкувато підвів брови.—

— ...А через тиждень читаю в «Одеській пошті», що ввесь машиновий відділ вилетів в повітря.—

Одкинувся назад, зробив павзу, глядів широко розкрити очима...

— Йй-бо, в один вечір випив дві кварта!

Маня вражено зідхнула...

Оксана блиснула насмішкуватим поглядом, лихо крутнула головою, дико загорланила:

«Я мілого узнаю по походке,

Он носіт брюкі «галіфе»...

Гармонія жваво підхопила, Рижий хватськи крутнув головою, вистукував закаблуком.

«Он носіт шляпу «на-панаму»,

Он носіт ботінкі на рипах»...

Коли пісню скінчили й перекинули ще по чарці, Альоша неспокійно засовгався, наморщив лоба, одкинувся на спинку стільця заспівав:

«Стоїть гора високая»...

Високо, фальшиво виводив, виразно, значучо обводив очима, набирав повітря.—

«А під горою»...

Оксана млосно захитала головою, прижмурила очі, навперебій заглушила:

«Вихожу одін я на дорогу»...і

Одкинулась назад, хитала протяжно, сильно виводила

«Сквозь туман темністий путь блещит»...

Гармонія врзалась всіма голосами, плавно розкачувалася в такт пісні...

«МЕДОВИЙ МІСЯЦЬ» ПОЛІ

Весна щедро роздавала сонячні поцілунки перехожим, обвівала запашним подихом, розвівала мережаною рукою зелений серпанок... Жагучо підставлялись обличчя чарівному дотику весни.

Поля стояла під вікнами «Баварии» та старанно насувала хустинку на очі, під якими веселкою мінилися синці.

В знемозі, благаючи припадала до вікон...

Раптом одбігла.. Рипнули двері й на порозі став Спирька, погрозово матюкнувся, швидко, скільки дозволяли п'яні ноги, рушив на ню.

— Йди до дому, годі піячити!—буркнула Поля, тримаючись на безпечному віддалені.

Ось уже з місяць, як Спирька якимось «допримітив» її і вона стала його жінкою.

— Ах ти стерво!—хрипло летіло навздогін.